

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

**Archiv obce Holovousy
(1877) 1889–1945 (1948)**

Inventář

EL NAD č.: 62

AP č.: 297

Kateřina Nová, Jiří Kříž

Plasy 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	6
Seznam použitých pramenů a literatury	7
Inventární seznam	8

I. Vývoj původce archivního fondu

Holovousy (něm. Holofous) leží 9,5 km východně od Kralovic (Loc: 49°58'5.732"N, 13°36'56.313"E) na katastrálním území téhož jména v nadmořské výšce 388 m. Jméno obce bylo odvozeno od složeniny holobradý ve významu „kdo má holou bradu“ tj. bez vousů. Ves příslušela k farnosti kožlanské, od roku 1858 k dřívější (od roku 1786 lokálie). Holovousy byly přiřkoleny k obecné škole v Chříči.

První písemná zmínka o vsi je k roku 1293, kdy je připomínán vladyka Jan z Hlohovic. Vladykům z Hlohovic patřily Holovousy až do poloviny 15. století. Pak ves získali Dobeš z Modřejovic a Bohuslav z Chlumu. Po jejich smrti připadla ves k hradu Krakovci. V 16. století byly Holovousy rozděleny na několik dílů. Ty postupně skoupil Jan Týřovský z Hřebečnicků. Po roce 1629 Týřovští získali poslední díl vsi a trvale ji připojili ke chříčskému statku. V roce 1701 koupili chříčské panství Lažanští. Marie Gabriela, rozená hraběnka Černínová z Chudenic, vdova po Václavu Josefu hraběti Lažanském z Bukové na Manětíně, odkázala ve své poslední vůli z roku 1758 polovinu chříčského panství Ústavu šlechtičen u sv. Andělů v Praze. Ústav v roce 1764 odkoupil druhou polovinu panství od zbývajících dědiců Lažanských a panství vlastnil až do zrušení patrimoniální správy.

Do roku 1848 byl nejnižší správní instancí vrchnostenský (patrimoniální) úřad. Zrušením poddanství vrchnostenská správa zanikla a dne 1. července 1850 vstoupilo v platnost tzv. Stadionovo prozatímní obecní zřízení (č. 170/1849 říšského zákoníku), na jehož základě se staly nejnižším správním článkem samosprávné místní obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. V případě Holovous známe stav až z roku 1857, kdy byly osadou místní obce Hlince v soudním a politickém okrese Kralovice v Plzeňském kraji.

Na základě rámcového říšského obecního zákona (č. 18/1862 říšského zákoníku) a obecního zřízení a volebního řádu pro Čechy (č. 7/1864 zemského zákoníku) byl v obci volen obecní výbor s tříletým funkčním obdobím, který ze svých řad volil obecní představenstvo složené ze starosty a alespoň dvou radních. Osady, pokud měly vlastní jmění, si volily osadní výbor, jehož pravomoce se týkaly pouze správy osadního majetku. V roce 1889 byla obec Hlince rozdělena vyhláškou c. k. místodržitele (č. 15/1890 zemského zákoníku) na samostatné obce Hlince, Holovousy a Studená. Po osamostatnění, než se uskutečnily obecní volby, obec spravovala jmenovaná správní komise, jejímž předsedou byl František Řeňč. Prvním starostou byl poté zvolen Josef Sinkule.

Na základě novely obecního zřízení a volebního řádu z roku 1919 (zákony č. 76/1919 Sb. a č. 75/1919 Sb.) bylo voleno obecní zastupitelstvo se čtyřletým (od roku 1933 šestiletým) funkčním obdobím. Zastupitelstvo ze svého středu volilo starostu a obecní radu.

Obec vyplácela obecní funkcionáře, a to starostu a pokladníka, jehož místo se přes opakovanou snahu starosty nedařilo až do roku 1939 obsadit, protože nikdo ze zastupitelstva nechtěl práci pokladníka vykonávat. Dále si obec udržovala hajného, ponocného a posla. Při obecním úřadu byly zřízeny komise finanční, letopisecká a v období protektorátu komise zemědělská, mléčná, půdní a výbor pro dodávku dobytka. Obecní zastupitelstvo ustanovovalo své zástupce do knihovnické rady, honebního výboru, osvětové komise a Místní školní rady v Chříči

Holovousy vlastnily kromě zemědělských pozemků, které se propachtovávaly místním rolníkům, i lesy. Pro jejich správu si najímala lesního hospodáře a nechávala vypracovat lesní hospodářský plán. K obecnímu jmění ještě patřila zvonice, obecní pastouška čp. 11 a dobytčí váha.

Průběžně byly budovány okresní silnice. Už na konci 19. století byla zřízena silnice z Brodeslav přes Holovousy do Chříče a v letech 1926–1927 mezi Studenou a Holovousy. V 30. letech 20. století obecní zastupitelstvo usilovalo o postavení silnice směrem

k Hedčanům, aby se usnadnila doprava k železniční trati. Plánovanou stavbu se podařilo zařadit do zemského programu, díky čemuž měla být obec zproštěna většiny nákladů na její výstavbu. V květnu 1938 bylo vydáno stavební povolení a následující rok začaly stavební práce, které byly pravděpodobně během války přerušeny a ve stavbě silnice se už pak nepokračovalo.

V roce 1933 byla obec elektrifikována. Západočeské elektrárny provedly část prací svým nákladem, který jim obec uhradila až po obdržení státní subvence. Holovousy si postupně vypůjčily 30 tis. Kč od Spořitelního a záložního spolku v Chříči a v roce 1939 obdržela slíbenou státní subvenci ve výši 20 400 Kč. V první polovině 40. let byly provedeny přípravy k úpravě rybníka a částečné kanalizace obce. K plánované akci pravděpodobně nedošlo, přestože byla již vyřízena a schválena zápůjčka v chříčské kampeličce.

V Holovousích vznikla v roce 1907 místní organizace Agrární strany, při níž po roce 1919 působilo i místní jednota republikánského dorostu. V roce 1911 byl založen sbor dobrovolných hasičů. Ve spolupráci s obcí byla pro sbor koupěna ruční čtyřkolová stříkačka za 2083 korun, které si obec půjčila u Okresní hospodářské záložny v Kralovicích. Vedle obecního domku bylo postaveno hasičské skladiště na uložení stříkačky a dalšího hasičského vybavení. V roce 1941 byla pro sbor pořízena motorová stříkačka od firmy Smekal za 24 tis. korun, které si obec zapůjčila v kampeličce v Chříči.

Činnost Obecního úřadu v Holovousích byla ukončena v květnu 1945, kdy byl ustaven místní národní výbor. Prvním předsedou MNV se stal František Bílek.

Starosty obce byli:	V letech:
František Řeňč (předseda správní komise)	1889
Josef Sinkule	1890–1893
Josef Krofta	1893–1996
František Řeňč	1897–1900
Josef Krofta	1900–1903
Vojtěch Šubrt	1903–1906
František Řeňč	1906–1910
Bohumír Hříbal	1910–1913
Emil Beránek	1913–1919
Václav Sinkule	1919–1923
Václav Blecha	1923–1928
Jaroslav Krofta	1928–1945

Vývoj počtu obyvatel a domů v katastrální obci:

rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
obyvatel	217	214	212	202	186	192	161	107
domů	35	36	36	37	36	36	38	36

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Holovousy tvoří archiválie vzniklé činností Obecního úřadu v Holovousích, který fungoval v letech 1889–1945. Z dochovaných písemností není evidentní, kde a jakým způsobem byly ukládány.

Ve dnech 9. a 10. listopadu 1953 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru v Holovousích. Převzaté archiválie byly dodatečně v roce 1996 zapsány do knihy přírůstků k datu 10. listopadu 1953 pod číslem 928.

V době zpracovávání fondu byla na Obecním úřadu v Holovousích uložena Pamětní kniha obce Holovousy, která nebyla zatím do okresního archivu předána.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Holovousy je Obecní úřad v Holovousích. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010.

V roce 1956 Jaroslav Vavřík fond obecního úřadu hrubě uspořádal a Josef Pankraz pak v roce 1961 vyhotovil soupis písemností, který v roce 1990 upřesnila Marie Vitoušová. V průběhu současné inventarizace fondu došlo ke změně v jeho celkové metráži, časovém rozmezí i v počtu a skladbě evidenčních jednotek. Fond AO Holovousy o celkovém rozsahu 0,41 bm nyní obsahuje 10 úředních knih a 2 kartony spisů. Archiválie byly rozděleny na knihy, spisový materiál a účetní materiál.

Mezi knihy byly zařazeny zápisy ze schůzí obecních orgánů z let 1906–1926, 1926–1933 a 1933–1946 (1946) (inv. č. 1–3). Skupinu II. tvoří pouze spisy, které byly rozděleny podle věcného hlediska (inv. č. 4–11). Z účetního materiálu se ve fondu dochovaly hlavní knihy z let (1877) 1889–1912, 1913–1932, 1933–1939 a 1940–1945 (1948) a pokladní deníky z let (1877) 1889–1920, 1920–1939 a 1939–1945 (1948) (inv. č. 12–18). Účty jsou zastoupeny účetními uzávěrkami z let 1941–1945 (inv. č. 19).

Inv. č. 12 a 16 obsahují zápisy, které pořizoval Osadní výbor v Holovousích. Časový přesah u inv. č. 3, 15 a 18 je dán zápisy z období existence místního národního výboru. Jelikož ale převažuje agenda obecního úřadu, byly archiválie ponechány ve fondu archivu obce.

Zápisy ze schůzí obecních orgánů (inv. č. 1–3) byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do II. kategorie. Písemnosti jsou, vyjma několika dvojjazyčných česko-německých tiskopisů z doby okupace, psané česky a v době zpracování fondu se až na drobná poškození prachem nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Fond Archiv obce Holovousy poskytuje dostatek informací o činnosti obecní samosprávy během celého období existence původce. Velké množství údajů se nalézají v zápisech ze schůzí obecních orgánů a v účetních knihách.

Další informace je možné získat v Pamětní knize obce Holovousy uložené na Obecním úřadu v Holovousích. Kroniku založil v roce 1923 Jaroslav Krofta. Ten sepsal úvod, ve kterém popsal obec a její dějiny, ale s chronologickými zápisy začal až jeho nástupce František Bílek, který kroniku dovedl až do roku 1939. V roce 1953 se kronika nacházela na MNV v Holovousích, poté se ztratila. Nalezena byla až v roce 2002. Josef Bláha zpětně doplnil zápisy z let 1945–2002 a pokračoval v zápisech do kroniky až do roku 2006.

V. Záznam o uspořádání fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Holovousy (1877) 1889–1945 (1948) uspořádala Kateřina Nová a Jiří Kříž. Inventář zpracoval Jiří Kříž v září 2011 a čistopis pomůcky zhotovil v květnu 2012 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích

Kateřina Nová, Jiří Kříž

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

Obecní úřad Holovousy, *Pamětní kniha obce Holovousy 1923–2006*.

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Okresní úřad Kralovice 1855–1945 (1948)*, kart. 21, inv. č. 285, Holovousy – obecní záležitosti 1918–1936.

Verzeichniss der Orts-Gemeiden im Königreiche Böhmen. Prag 1861.

Zákoník zemský Království českého, ročník 1890. Praha 1890, částka VI., vyhláška 15.

II. Literatura

BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří: *Paměť krajiny IV. Soupis drobných památek Chříčska a Kožlanska*. Mariánská Týnice 2009.

CAIS, Petr: Účetní materiály kamerálního účetnictví obecní samosprávy v Čechách v letech 1918–1945 (se zřetelem k situaci v českém pohraničí). *Archivní časopis*, 2006, roč. 56, s. 249–285.

FLÖGEL, Jaroslav: *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha 1933.

Historický lexikon České republiky 1869–2005. I. díl. Praha 2006.

Historický lexikon České republiky 1869–2005. II. díl. Praha 2006.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha 2005.

KOČKA, Václav: *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice 1930.

MARTÍNEK, Zdeněk: Archiv obce – příspěvek k vymezení a charakteristice archivního fondu. *Archivní časopis*, 1999, roč. 49, zvláštní příloha.

NOVÁKOVÁ, Božena a kol.: *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A – M*. Praha 1991.

PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. I. díl A–H. Praha, 1949.

SCHELLE, Karel: *Vývoj české veřejné správy*. Ostrava 2008.

ZETEK, František J.: *Popis politického okresu Kralovického*. Kralovice 1932.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn.
I. Knihy			
1	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (výboru) a finanční komise (9. 9. 1906 – 2. 3. 1926)	1906–1926	K 1
2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a finanční komise (13. 5. 1926 – 10. 9. 1933)	1926–1933	K 2
3	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a finanční komise (16. 7. 1933 – 28. 2. 1947)	1933–1945 (1947)	K 3
II. Spisový materiál			
Spisy			
4	Obecní funkcionáři a správa obce	1904–1943	N 1
5	Obecní statek, pronájem a prodej obecních pozemků	1890–1935	N 1
6	Rozpočty obce	1940–1944	N 1
7	Oznámení o přenosné nemoci	1933–1945	N 1
8	Výstavba silnice, telefonní linky, elektrifikace a úprava rybníku	1889–1944	N 1
9	Sbor dobrovolných hasičů	1911–1941	N 1
10	Chudinství a sociální péče	1922–1941	N 1
11	Daně a poplatky	1921–1938	N 1
III. Účetní materiál			
1. Účetní knihy			
12	Hlavní kniha	(1877) 1889–1912	K 4
13	Hlavní kniha	1913–1932	K 5
14	Hlavní kniha	1933–1939	K 6
15	Hlavní kniha	1940–1945 (1948)	K 7
16	Pokladní deník	(1877) 1889–1920	K 8
17	Pokladní deník	1920–1939	K 9
18	Pokladní deník	1939–1945 (1948)	K 10
2. Účty			
19	Účetní uzávěrky	1941–1945	N 2

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Holovousy
Značka archivního fondu:	AO Holovousy
Časový rozsah:	(1877) 1889–1945 (1948)
Počet evidenčních jednotek:	12 (10 úředních knih, 2 kartony)
Počet inventárních jednotek:	19
Rozsah v bm:	0,41
Stav ke dni:	
Zpracovatel archivního fondu:	Kateřina Nová, Jiří Kříž
Zpracovatel archivní pomůcky:	Jiří Kříž
Počet stran:	10
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom 30. 5. 2012, čj. SOAP/060-163/2012